

Омельченко О.В., старший викладач кафедри
бізнесу та права

Вінницький інститут Університету «Україна»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5121-0222>

Таран О.А., доктор медичних наук, професор
кафедри акушерства та гінекології №1

Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8808-7539>

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2023-28-21>

НОРМАТИВНЕ-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

LEGAL REGULATION OF ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Анотація. Стаття зосереджена на аналізі регулювання підприємництва в Україні. Стаття висвітлює проблематику ефективного державного втручання у підприємницьку діяльність, з метою досягнення цілей економічної політики та сталого розвитку економіки. Основна увага приділена аналізу нормативно-правових актів, що визначають баланс між свободою підприємництва та державним контролем. Стаття акцентує увагу на важливості законодавчих ініціатив для захисту прав працівників, споживачів та загальної організації бізнесу, а також на впливі воєнного стану на підприємницьку діяльність.

Ключові слова: підприємництво, правове регулювання підприємництва, підприємницька діяльність.

Abstract. The article focuses on the analysis of entrepreneurship regulation in Ukraine. The article highlights the problems of effective state intervention in business activities in order to achieve the goals of economic policy and sustainable economic development. The main attention is paid to the analysis of legal acts that determine the balance between freedom of entrepreneurship and state control. The article emphasizes the importance of legislative initiatives to protect the rights of employees, consumers and the overall organization of business, as well as the impact of martial law on business activities.

Keywords: entrepreneurship, legal regulation of entrepreneurship, entrepreneurial activity.

Постановка проблеми. Питання правового регулювання підприємницької діяльності в цілому достатньо досліджено та вивчено науковцями, але виклики воєнного стану вимагають пошуку нових сенсів та реакцій. Це й обумовлює актуальність систематичного подальшого дослідження проблематики унормування підприємництва в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз нормативно-правової бази, яка регулює підприємництво в Україні, з основним акцентом на баланс між державним контролем та свободою підприємництва в умовах воєнного часу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика нормативного регулювання підприємництва залишається в полі зору багатьох дослідників, зокрема: Антонюк Д.А., Валінкевич Н.В., Марченко В.М., Остапчук Т.В., Панченко С.В., Слюсарева М., Фертікова Т.М. та інших. Але нові умови господарювання потребують системної та глибокої аналітичної роботи в контексті удосконалення існуючої нормативної бази.

Виклад основного матеріалу. Регулювання підприємництва представляє собою систему втручань та контролю з боку держави у діяльність підприємницьких суб'єктів. Це необхідно для реалізації цілей економічної політики країни, спрямованих на забезпечення сталого економічного розвитку, підвищення рівня життя та добробуту населення, а також для стимулювання постійного прогресу в економічних показниках держави та її регіонів [5].

Нормативно-правове регулювання підприємництва має подвійну природу (рис. 1) [2].

Як ми вже зазначали вище, основним документом, що регулює правові засади підприємництва є Господарський кодекс України.

В даному кодексі унормовані основні питання здійснення підприємницької діяльності. Зокрема формулюється зміст підприємництва, яке розуміється як це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

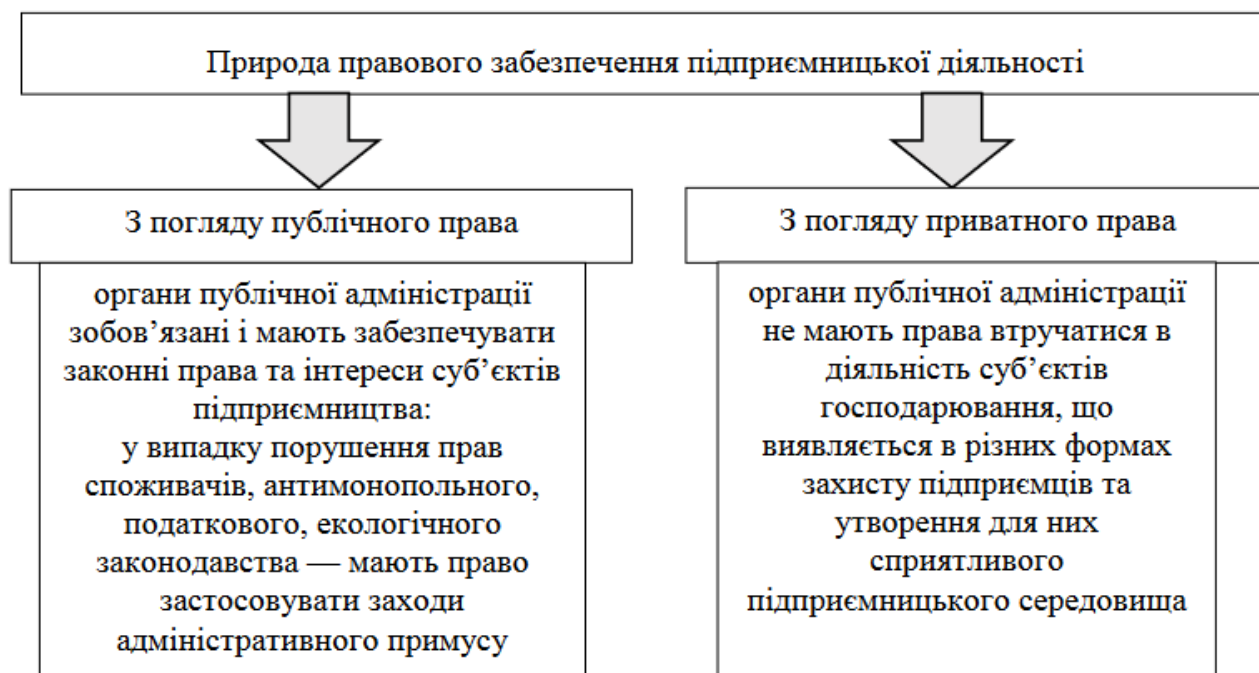

Рис. 1 Подвійна природа нормативно-правового регулювання підприємництва

Також в главі 4 даного кодексу визначаються принципи підприємницької діяльності: вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності; самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону; вільного найму підприємцем працівників; комерційного розрахунку та власного комерційного ризику; вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом; самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Крім того, в Господарському кодексі визначаються організаційні форми підприємництва, визнається право найму працівників і соціальні гарантії щодо використання їх праці; формулюються основи державної підтримки підприємництва; визначається відповідальність суб'єктів підприємництва тощо [1].

Але, існують й інші нормативно-правові акти, зокрема:

- Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає перелік податків та зборів, платників, їх права та обов'язки, відповідальність за порушення податкового законодавства тощо.

- Кодекс законів про працю України регулює трудові відносини всіх працівників. Ним визначено правові основи найму працівників підприємцем (укладання трудового договору, робочий час, нормування та оплату праці тощо).

- Законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» визначено умови, механізми надання фінансової, інформаційної, консультаційної державної підтримки цим суб'єктам господарювання [3].

Один з наріжних законів – «Про підприємництво», який визначав загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності (підприємництва) громадянами та юридичними особами на території України, встановлював гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки втратив чинність, окрім статті 4 «Обмеження у здійсненні підприємницької діяльності».

Загалом сучасне правове регулювання підприємництва полягає у таких напрямках дій (рис. 2).

Рис. 2. Напрями правового регулювання підприємництва [4]

Підсумовуючи рис. 2 відзначимо, що сьогодні українське законодавство регулює підприємницьку діяльність за трьома ключовими напрямками:

- 1) законодавство, що визначає основи організації та діяльності суб'єктів господарювання (Господарський, Цивільний, Податковий кодекси, закони: «Про підприємництво», «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства» тощо.
- 2) законодавство, що захищає права найманої праці (Трудовий кодекс, закони: «Про охорону праці», «Про колективні договори і угоди», «Про оплату праці» тощо.
- 3) законодавство, що захищає права споживачів (закон «Про захист прав споживачів», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» тощо).

Окремо відзначимо, що за умов воєнного стану є певні новели регулювання підприємницької діяльності [6].

Ці заходи введені у зв'язку з воєнним станом в Україні передбачають наступне:

1. Призупинення строків надання адміністративних послуг та видачі документів дозвільного характеру. Обмеження стосується усіх суб'єктів, що надають адміністративні послуги і дозвільні органи, на час дії воєнного стану. У місячний строк після закінчення воєнного стану, ці строки будуть поновлені.
2. Набуття права на ведення господарської діяльності. Під час воєнного стану право на ведення бізнесу може бути отримане через подання відповідних заяв до Міністерства економіки або Міністерства внутрішніх справ (для охоронних структур).
3. Постановою Кабінету Міністрів щодо ведення господарської діяльності визначено, що суб'єкти господарювання, які отримали право на ведення діяльності на основі декларації, повинні невідкладно, але не пізніше місяця після закінчення

воєнного стану, звернутися до відповідних органів за отриманням необхідних документів.

4. Автоматичне продовження строкових ліцензій та документів дозвільного характеру. Дія цих документів автоматично продовжується на період воєнного стану.

Висновки. Таким чином в даній статті підкреслено основні напрями існуючого регулятивного поля підприємництва: законодавство, яке визначає основи організації бізнесу, закони, що захищають права працівників, та закони про захист прав споживачів. Також зазначено вплив воєнного стану на підприємницьку діяльність, що й є основною перешкодою та вимагає системної зміни законодавства відповідно до нових реалій.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Антонюк Д.А., Бухаріна Л.М. Онищенко О.А., Шишкін В.О. Підприємництво в сучасних умовах розвитку України. Запоріжжя. 2018. 428 с.
3. Карпюк Г.І. Основи підприємництва. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/04/19/Osnovy%20pidpryyemnytstva.pdf>
4. Марченко В. М. Основи підприємницької діяльності. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022. 516 с.
5. Слюсарєва Л. Роль принципів сталого розвитку у формуванні логістичної системи підприємств. URL: https://www.researchgate.net/publication/360851251_Rol_principiv_stalogo_rozvitku_u_formuvanni_logisticnoi_sistemi_pidpriemstv
6. Фертікова Т.М. Напрями вдосконалення державного регулювання малого бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. № 5. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/91.pdf
7. Швед В.В., Наумов Д.І., Гурочкіна В.В. та ін. Освіта та підприємництво: точки дотику: колект. монографія. Вінниця: Ніланд-ЛТД, 2021. 223 с.